

KADIN ÖZGÜRLEŞMESİNDE FEMİNİST BİLİNÇ OLUŞTURMA SÜRECİ OLARAK FARKLI BİR YAKLAŞIM: MEDİTASYONU TARTIŞMAK

Merve YILMAZBİLEK¹

Özet

Bu çalışmanın amacı; kadının özgürleşme mücadelesinde ve feminist bilinç yükseltme sürecinde meditasyonun bir yöntem olmasına ilişkin tartışma yapmaktır. Çalışma boyunca, feminist mücadelede yeni ve farklı bir yöntem olarak meditasyonun kullanılabilirliği sorgulanmaktadır. Ataerkillik ve toplumsal cinsiyetle bağlantılı olarak kadınlar, erkekler ve LGBTİ ler için farklı baskı deneyimleri vardır. Meditasyonu toplumsal cinsiyete karşı farkındalık aracı olarak kullanabilmek, feminist mücadele için yeni bir kapı açabilir. Bu nedenle de bu tartışma; feminist mücadelenin gelişimi için yeni bir bakış açısı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Feminist bilinç, Meditasyon, Mücadele.

A DIFFERENT APPROACH TO FEMINIST CONSCIOUSNESS RAISING PROCESS IN WOMEN'S LIBERATION: A DEBATE ON MEDITATION

Abstract

The purpose of the this study is to discuss meditation as a method in the struggle for emancipation of women and feminist consciousness raising process. Throughout the study, employability of meditation as new and different method in feminist struggle is questioned. There are different forms of domination men, women and LGBTI people experience in connection with gender and patriarchy. Embracement of meditation as a means of awareness against gender might open a new door into feminist struggle. For this reason, this study will provide a new perspective for the development of feminist struggle.

Keywords: Feminism, Feminist consciousness, Meditation, Struggle.

¹ Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, mwervee@gmail.com

Giriş

Ataerkillik ve ataerkilliğin ürünü olan toplumsal cinsiyet, kadınları baskı altına alarak kadınların özgürleşmelerinin önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Kadınların özgürleşmesini amaçlayan ve politik bir hareket olan feminizmin bu nedenle öncelikli öznesi kadınlardır. Bununla birlikte, feminizm genel olarak toplumsal sistemin eleştirisini de yaparak erkekleri ve LGBTİ leri de kapsamaktadır. Çünkü ataerkil toplumda, kadınlarla birlikte erkekler ve LGBTİ ler de baskı altına alınmaktadır. Dolayısıyla feminist mücadele, kadınlarla birlikte aslında toplumun tamamını özgürleştirecektir. Bu özgürleşme mücadelesindeki önemli noktayı oluşturan feminist bilinçlenme sürecinin; bilinç yükseltme ya da farkındalık grupları olarak adlandırılan çalışmalarla desteklenmesi son derece önemlidir. Özgürleşme yolunda önemli bir teknik ve yaşam tarzı olan meditasyonun feminist mücadeleye eklenmesi, mücadeleye farklı bir konumdan yaklaşmayı mümkün kılarak, feminist mücadele için yeni bir bakış açısı sağlayacaktır. Bu nedenle çalışma boyunca, meditasyonun özgürleşme sürecinde feminist mücadeleye yeni bir kapı açma potansiyeli üzerine genel bir tartışma yürütülecektir.

Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Erkeklik

İktidar ilişkisi hâlini alan ataerkil cinsiyet rejiminde, kadınlar erkeklere göre eşitsiz, ikinci sınıf olarak tanımlanmaktadır. Bu iktidar ilişkisi, toplumsal cinsiyet rolleriyle içselleştirilerek sürekli yeniden üretilmekte ve ataerkilliğin güvencesi olmaktadır. Ataerkillik toplumun her alanına nüfuz ettiğinden ve toplumdaki bireyler tarafından içselleştirildiğinden fark edilmesi giderek zorlaşmıştır. Hartmann'a (2006) göre ataerkillik; erkeklerin kendi aralarındaki dayanışmayla, kadınlar üzerinde egemenlik kurmalarını sağlayan, kadınların cinsellikleri üzerindeki egemenlikleriyle de kadınların ekonomik kaynaklara ulaşımını sınırlandıran ve emek güçleri üzerinde denetime yol açan maddi temeli olan bir sistemdir. Walby'ye (2016) göre ise ataerkillik; farklı alanlarla etkileşime girmekte ve tarihsel olarak değişmektedir. Walby'nin tarif ettiği ataerkillik; ücretli emek, ev içi emek, devlet, şiddet, cinsellik, kültür olmak üzere altı alanla ilişkilidir. Firestone, Millett, Brownmiller gibi radikal feministler ise ataerkilliği, zorunlu heteroseksüellik ve onun ayrılmaz parçası olan evlilik kurumu bağlamında ele alırlar. Radikal feministler, ataerkilliğin kadınları baskı altına almasının; biyolojik yeniden üretim (Firestone, 1993), tecavüz ve pornografiyle (Brownmiller, 1984) kolaylaştığını belirtirler. Dolayısıyla ataerkillik kapalı, değişmez bir kavram değildir, tarihseldir ve dinamiktir. Toplumun koşullarına göre ataerkillik, kadın üzerinde egemenlik kurmak için farklı dinamiklerle ilişkiler kurar, değişir ve dönüşür. Bu da ataerkilliğin inşa edilmiş bir yapı olduğunu ve mücadeleyle etkisiz hale getirilebileceğini işaret etmesiyle umut vericidir.

Ataerkilliğin devam ettirilmesine neden olan iktidar ürünlerinden biri de toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet; insanların biyolojik cinsiyetlerini, cinsel organlarını, temel olarak onlara kültürel kodlamaların yüklenmesidir. Bu kavram; "kadınla erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların bu iki cinsin birbirinden ayırt etme biçimini, onlara verdiği toplumsal rolleri anlatmak için" (Ecevit, 2011, s. 4) kullanılır. Kültürlere göre cinsiyetlere yüklenen kodların farklı olması, toplumsal cinsiyetin yapaylığını ve inşa edilmişliğini gözler önüne sermektedir. Bu nedenle "toplumsal cinsiyet olarak adlandırdığımız kavram; biyolojik cinsiyete göre kadınlık ve erkeklik rollerinin toplumsal bir şekilde organize edilmesi ve kişinin üzerinde içsel/dışsal baskı oluşturmasıdır. Daha açık bir ifadeyle, toplumsal cinsiyet doğal farklılığın toplumsal damgalanışıdır" (Connell, 1998, s. 117). Bu nedenle toplumsal cinsiyet ve neticesinde oluşan kadınlık/erkeklik durumu, ataerkilliğin ideolojik taşıyıcılarıdır.

Toplumsal cinsiyetin ataerkilliğin uzantısı olması; bu rollerin toplumsallaşma yoluyla sürekli içselleştirilerek ataerkilliğin yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyetin inşa edilmişliği, ürettiği yapay

kategorilerle sadece kadınları baskı altına almakla kalmayıp, erkekleri de sınırlı bir alana hapsedmekte ve doğdukları günden itibaren erkeklerin tüm yaşamlarını erkek olabilmek üzerinden kurmaktadır. Elbette ki feministlerin odaklandıkları temel mesele kadının özgürleşmesidir; çünkü zaten erkek ayrıcalığıdır. Erkek, ikili karşıtlıklar hiyerarşisinde, ezen- ezilen ilişkisinde, üst hiyerarşide ezen konumunda yer almaktadır. Çünkü; ataerkillikten pay alarak kendi hegemonik erkekliklerini devam ettirenler ve iktidarlarını pekiştirenler, neticede erkeklerdir. Bu nedenle erkekler, ataerkil güç ilişkilerinden çıkar sağlamaktadır. Ama aynı zamanda bu diyalektik bir ilişkidir. Erkekler için egemenliklerini yitirme, tam da erkekliğin kurulduğu zemine (heteroseksüel cinsel yönelim, kadını ezen uygulamalar, naiflik yerine sert tavırlar, maçoçluk, militarizm, vb.) uymak istememelerinde başlar. Her ne kadar bu iktidar rejiminde erkekler egemen konumda olsalar da, birçokları aynı ataerkil iktidar tarafından baskı altına da alınmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri gereğince erkekler; duygusal, naif özelliklerini bastırmak zorunda kalmakta (rahatça ağlayamamak, vb.), evin geçiminden sorumlu tutulmakta, heteroseksüellikten başka cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri varsa açıkça ifade edememekte ve çoğu zaman oldukları değil, olmak zorunda kaldıkları kişi gibi görünmektedirler. Dolayısıyla, kadınların kurtuluşu; gerçekten özgür olmak, kendisi olmak isteyen erkekleri de özgürleştirecektir. Bu nedenle kadınların kurtuluş mücadelesinde önemli bir yer tutan feminist bilinçlenme, erkeklik tartışmasıyla beraber yürütülürse ve kadınlarla birlikte erkeklerin de cinsiyet eşitsizliğine, ezme- ezilme ilişkisine karşı çıkmalarını sağlayacak bilinçlenme süreci sağlanırsa, ataerkil baskıya karşı koyan toplumsal dönüşüm beraberinde gelebilir.

Feminist mücadeleye erkekleri dahil etmek; kadın özgürlüğü meselesinde baskıyı uygulayan ataerkilliğin faillerinin erkekler olması nedeniyle oldukça önemlidir. Bu; toplumsal cinsiyeti dönüştüren, onun inşa edilmişliğini ortaya çıkaran ve bu nedenle de kadın mücadelesinde yeri olan bir meseledir. Feminist bir çalışmada erkekliğin de yeri olmalıdır. Sancar'ın (2011) belirttiği gibi, ataerkillikle ilgili çalışıyorsa erkeklik bundan ayrı tutulamaz. Feminizmin temel meselenin kadın özgürlüğü olması ve toplumsal ilişkiler içinde kadının ikincil konumunun devam etmesinin ataerkil iktidardan pay alan erkeklerle ilgili olması nedenleriyle; ataerkil baskıyı kırarak toplumsal dönüşümü başlatılmak için erkekleri de dönüştürmek zorunludur. Bu nedenle, erkeklerin feminist bilinçlenme sürecinde yer almaları, cinsiyet eşitsizliğine karşı feminist bakış açısı kazanmalarını sağlayacağından oldukça önemlidir. Erkeklerin, kadın ezilmenin ne olduğunu deneyimlemedikleri için, kimi çevreler tarafından feminist olarak nitelendirilmelerine karşı çıkılmalarına rağmen, kadınların yoldaşı olarak erkekler de bu mücadelede, kabul edilen tanımla, profeminist olarak yer almaktadırlar. Feminizmin amacı öncelikli olarak kadın özgürleşmesi olsa da beraberinde farklı tarzlara ve yönelimlere (beden, kimlik, ilişki, vb.) özgürlük sağlayan bir dünyanın kurulabilmesine katkı sağlayabilmesi de oldukça önemlidir. Çünkü esas mesele; kadın ve erkeğin biyolojik bedenleri temel alınarak toplumsal roller açısından farklılaştırılmaması ve bunun toplumsal bir eşitsizlik oluşturmamasıdır.

Kadın ve erkek bedenine, cinselliğine farklı yaklaşılmasının nedeni tamamen toplumsal cinsiyet inşa sürecinde gerçekleşmektedir. Kadınların cinselliği, yakınlarındaki erkekler tarafından sürekli kontrol edilirken ve sadece evlilik sözleşmesiyle gerçekleşen cinsellikleri meşru görülürken; erkekler için böyle bir kısıtlama yoktur. Aksine erkeğin cinselliği, erkekliğini kurmada önemli bir gösterebilir. Goldman, kadının bedeniyle ilgili tasavvurunun kendi elinde olması gerektiğini söylerken, belki de bedenin ve cinselliğin, erkek ve kadınlar için farklı kodlanışının; kadının baskı altına alınmasındaki en temel meselelerden olduğunu ifade etmektedir (aktaran Irigaray, 2012). Kadın ve erkek arasındaki ilişkinin politik olmasının her alanla ilişkisini vurgulayan Millett'in (1987) cinsel politika kavramı da eşitsiz ilişkiyi göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Bu nedenle de kadınlarda feminist bilincin oluşmasıyla ve kadınların ataerkil iktidar tarafından birçok alanda baskı altına alındıklarını fark etmeleriyle, ataerkilliğin ve toplumsal cinsiyetin inşa edilmiş yapısını

görmek mümkün hale gelecektir. İrade gücü olan, içinde yaşadığı yapıyı inşa eden ve bu nedenle de değiştirebilecek olan yaratıcı eylem yeteneğine sahip insanlar olarak cinsiyetlendirilmiş kadın ve erkekler feminist bilinçlenme ile toplumsal cinsiyeti, cinsiyetsiz hale getirebileceklerdir.

Psikanalitik Feminizm ve Toplumsal Yapı İlişkisi

Psikanalitik feminizm; psikanalizin ataeril yapısını, erkek bakışını ve bu nedenle kadını ikincilleştirerek, ihmal etmesini eleştirir. Feminizmin bu eleştirileri neticesinde psikanalitik feministler, psikanaliz kuramını kadını merkeze alacak şekilde geliştirerek feminist bir psikanalizi mümkün hale getirir. Psikanalitik feministler; Freud'un psikanaliz yaklaşımında erkeğin (baba) temel alınarak, kadının penis kıskançlığı üzerinden tanımlamasının kadını yok saydığını söylemektedirler. Psikanalitik feministlerden Chodorow, klasik psikanalizin kadını ihmal eden yapısını eleştirirken; Irigaray, Cixous, Kristeva gibi Fransız feminist kuramcılar Lacan'ın perspektifine kadını dahil eden yeni bir yaklaşım oluşturmaya çabalamışlardır. Kristeva (aktaran Irigaray, 2012) dil üzerinde önemle durmakta ve kadın/ erkek farklılığın dil içinde oluşturulduğundan bahsetmektedir. Böylece, toplumsal cinsiyetin ve ataerkilliğin de dil içinde oluşturulduğu sonucuna varmamıza yardımcı olmaktadır. Cixous'un "karşıtlıklar üzerine kurulu ataeril düzendeki ataeril yapılar cinsel ayırımı olduğu gibi öznelliğin biçimlenişinde de baskı kurarlar" (aktaran Irigaray, 2012, s. 175) saptaması, toplumun ikili karşıtlıklar üzerine kurulu yapısını ve gösteren- gösterilen ilişkisindeki hiyerarşiyi görmek, kurulan bu ilişkinin kadınlar ve erkekler tarafından içselleştirilerek öznelliklerini kurmalarında nasıl etkili olduğunu saptamak için son derece önemlidir.

Bununla bağlantılı olarak Irigaray (2008), Batı kültürünün ikili karşıtlıklarını, bunlar arasındaki hiyerarşiyi ve kültürün eril kurulumu eleştirmektedir. Erkek hakimiyeti üzerine kurulan kültürü, kadının kendi kimliğini kurarken eleştirmemesini önemli bir sorun olarak görmektedir. Irigaray'ın dişil kültür oluşturma amacının özcü olarak görülebilmesinin rağmen, psikanalitik feministler tarafından vurgulanan kadının yer aldığı yeni bir dil oluşturma çabası çok önemlidir. Bu yaklaşımdaki sorun, yeni bir dilin nasıl oluşturulacağı sorunudur. Dişil ve eril olarak nitelenen kategorilerdeki özelliklerin, gerçekten dişile ya da erile ait olması gibi bir zorunluluk yoktur. Bu özellikler eril ya da dişil olarak adlandırılmadan her iki cinstede bulunabilir. Taşıdığımız özelliklerin cinsiyetsiz olduğunu ortaya çıkarabilmek, başından beri bu çalışmada bahsedilen toplumsal cinsiyetin inşa edilmişliğine ulaşabilmek için oldukça önemlidir.

Feminist bilinç ve meditasyon ilişkisini kurabilmek: Başka bir bilinçlenme mümkün mü ?

Irigaray, hayatının bir döneminde meditasyonun bir çeşidi olan yoga ile tanışmış ve bunun kendinde yarattığı farkındalıktan bahsetmiştir. Kimseye zarar vermeme ilkesini yaşam felsefesi olarak sunması, psikanalitik tedavideki gibi enerjiyi serbest bırakması, kişinin kendini keşfetmesi, tıkanıklıklarının farkına varması (Irigaray, 2012) noktalarında bireylere fayda sağlayan yoga, kadınların kendi benliklerini bağımsız ve güçlü olarak oluşturmalarında da faydalı görülebilir. Bu nedenle de kadın özgürlüğü için önemli bir mücadele yöntemi olan bilinç yükseltmeyle ilişkisi kurulabilir.

Feminist bilinç, ataerkillik ve dolayısıyla toplumsal cinsiyetin yol açtığı kadının ikincilleştirilen konumunu değiştirmek için yürütülen kadın mücadelesinde oldukça önemlidir. Kadınların ataerkillik zincirini fark edebilmesinin ilk durağı; eşitsizliğin sorgulandığı ve feminist bilincin oluşturulduğu süreçtir. Kadınların zincirleri, feminist bilinçle kırılacaktır. Feminist bilinç, toplumda egemen ataeril iktidarın ve onun yarattığı eşitsizliğin farkında olmaktır, kadının ikincilleştirildiğini bilmek, deneyimlemek ve var olan hiyerarşide alta sıralanmasına karşı çıkmaktır. Feminist bilinç, deneyimle birlikte gelir ve kadını ikincilleştiren sisteme karşı

politikleşebilmeyi sağlayarak deneyim- politiklik ikiliğine olanak sağlar. Çünkü var olan hiyerarşik cinsiyet düzeni eşitsizdir, ezme- ezilme ilişkisini içinde barındırır ve bu nedenle de politik bir arenadır. Bu nedenle, bilinç yükseltme grupları; kolektif olarak deneyimlerin paylaşıldığı ve farkındalık oluşturulan gruplar olarak feminist mücadelede elzemdir.

Bilinç yükseltme grupları, kadınların deneyimlerinin kişiselleşmeyle sınırlı kalmadığını, kişisel gibi görünen meselelerin aslında toplumsal sorunlar olduğunu gösterir. Deneyimlerin paylaşılmasıyla birlikte, her ne kadar tek bir kadınlık durumundan ziyade farklı kadınlık durumları olsa da, farklı ilişkisellik zeminlerinde anlam bulan kadın deneyimleri, ataerkil sistemden kaynaklanan politik bir mesele olarak anlam kazanır. Bu noktada da kadınların yaşadığı ikincilleştirilme deneyimleri, özel meseleler olarak ele alınamaz; kişisel olanın politikleşmesi, bilinç yükseltme/ farkındalık gruplarının önemli bir başarısıdır. Bazen de bilinç yükseltme; yaşadığı deneyimlerin ne anlama geldiğini kendine bile itiraf edemeyen bir kadının, gruptaki diğer kadınların anlattığı deneyimleri dinledikçe, kendiyi ve etrafını sarmış ataerkil sistemle yüzleşmesidir, yaşadıklarını anlamlandırma ve bahsedilen farkındalığın oluşma sürecidir.

Dolayısıyla vurgulanması gereken bilinç yükseltmenin, kurtarılmış/ bilinçli kadınlar tarafından bilinçsiz kadınların kurtarıma süreci olmadığıdır. Bilinç yükseltme; kadınların yaşadıkları deneyimler hakkında sorgulayıcı olmalarının, farkındalık oluşturabilmelerinin ve sonucunda da içerisinde buldukları eşitsizlikle mücadele edebilmelerinin önünü, kendilerince açabilmeleridir. Bu anlamda da feminist bilinç oluşturma sürecinin, kadının özgürleşmesinde önemli bir mücadele yöntemi olarak kullanılabilir olması üzerine farklı tartışmaların yürütülmesi oldukça önemlidir.

Feminist bilincin oluşturulmasında ve güçlendirilmesinde meditasyonun bir farkındalık yöntemi olarak kullanılabilirliğini araştırmak, feminist mücadeleye ve kadın özgürlüğüne farklı bir kapı açabilir. Meditasyon sadece yoga değildir, yoganın yanı sıra çakra dengeleme², mantra kullanımı³, nefes çalışmaları gibi çeşitli tekniklerin feminist bilinçlenmedeki yeri yeni bir alan/ yöntem olarak ele alınmalı, tartışılmalı ve mücadele araçları olarak kullanılmalıdır. Bu alandaki önemli isimlerden olan Irigaray'ın yoga ve nefes çalışmaları üzerine söyledikleri de bu amaçlarla örtüşmektedir. Irigaray nefesin kendisine sağladığı gücü şu şekilde ifade eder: “Bana özerk biçimde yaşayabileceğimi, kimsenin benim için zorunlu olarak gerekli olmadığını keşfettirdi” (2008, s. 44-45). Bu bağlamda Irigaray için nefes almak, “kültürel plasentadan da kurtulmayı” (2008, s. 44-45) sağlayan bir özgürleşme aracı olarak ele alınmaktadır. Kadın güçlüdür, içindeki gücün farkına varabilmesi veya bu gücü arttırmasında nasıl ki feminist bilinç elzemse, bu bilinci güçlendirecek çeşitli yöntemler de o derece elzemdir.

Meditasyon, grup çalışmalarıyla yapılabileceği gibi bireysel olarak da yapılabilmektedir. Bireysellik, akıllara “kadın özgürleşmesi kadınları bireysel mücadeleleriyle mi gerçekleştirecektir?” sorusunu getirebilir. Feminist mücadelede kolektiflik elbette ki çok önemlidir. Ama ataerkil iktidarla mücadele edip, kadınları ataerkilliğin baskılarından kurtararak özgürleştirmek en önemli mesele olmalıdır. Kimi kadın için bireysel bir yöntem daha etkili olabileceken, kimisi içinse gruptan oluşan farkındalık çalışmaları daha etkili olacaktır. Bu nedenle esas mesele; feminist bilincin bireysel ya da kolektif oluşturulmasından ziyade; bu bilincin

² Çakra denilen enerji merkezlerindeki blokajlar enerjinin akışını engellediğinden birtakım problemlere yol açmaktadırlar. Örneğin cinsel çakranın tıkanıklığı, cinselliğe ilişkin tabuları içselleştirmeye neden olmaktadır. Türkiye gibi cinsel şiddet suçlarının yoğun yaşandığı ülkelerdeki insanlarda cinsel çakrada tıkanıklıklar olduğu görüşü, kimi uzmanlarca desteklenmektedir. Ya da boğaz çakrasındaki blokajlar kişinin kendisini ifade edememesine neden olmaktadır. Kadınların kendilerini baskı altına alan ilişkilerde çoğu kez “hayır” diyememeleri, belki de bu blokajlarla ilişkilendirilebilir.

³ Mantra kullanımı, içselleştirilen bilinçaltı kalıplara ulaşım zihinsel, duygusal özgürleşimi sağlayacak tekrarlanan kelimeleri, müziksel öğeleri ifade etmektedir/ içermektedir.

daha büyük çaplı bir mücadelede kolektiflik üzerinden devam ettirilmesi ve örgütlenmesidir. Meditasyon çalışmaları, bireysel ya da toplu halde her nasıl yapılırsa yapılsın, sonrasında belli farkındalık grupları oluşturularak deneyimlerin burada paylaşılması, feminist mücadeleyle iş birliği için önem taşımaktadır. Meditasyonla, Batı düşüncesindeki eril-dişil ayrımının yıkılarak kadın ve erkeklerde eril ve dişilin dengeye ulaşması amaçlanırsa, kültürel olarak inşa edilmiş toplumsal cinsiyet kavramsallaştırması yerle bir edilebilir. Böylece, hiyerarşisiz dünya görüşüyle yeni toplumsal ilişkiler oluşturulabilir.

Ataerkilliğin zorunlu heteroseksüellikle kurduğu güçlü bağ göz önüne alındığında, meditasyonun sadece kadınlar için değil LGBTİ'ler için de son derece önemli olduğunu hatırlatmak son derece önemlidir. Avusturya'da ve Berlin'de sivil toplum kuruluşları tarafından açılan, ücretsiz hizmet veren kuir (queer) yoga sınıfları, translara geçiş sürecinde destek vermektedir. Türkiye'de henüz böyle bir oluşum olmamakla birlikte, 2016 yılında Siyah Pembe Üçgen'in sadece insan hakları savunucuları için düzenlediği sınırlı katılımı gerçekleştirilmiş Queer Şifa Kampı, bu yolda bir başlangıç sayılabilir. Bu noktada önemli olan dilin, cinsiyetli olup olmadığıdır. Çünkü dil, gerçekliğin inşasında önemli bir araçtır. Cixious'un (aktaran Sarup, 2004) perspektifinden bakıldığında dil; ataerkilliğin önemli bir aracıdır. Çünkü toplumsallaşma; içine doğduğumuz ve gerçekliğini aldığımız dil içinde gerçekleşir.

Bu nedenle feminist bilinçlenme ya da feminist bilinci güçlendirme sürecinde, farklı feminizmlerin kadın özgürlüğünün kısıtlanmasına yönelik savları ve önerdikleri çözümlerle ilişki kurularak tartışılması oldukça önemlidir. Çünkü; ataerkil tahakküme karşı verilecek mücadelede tek bir feminizmden ziyade farklı feminizmlerin sunduğu stratejilerin ilişkiselliği, kadının özgürlüğü mücadelesinde daha sarsıcı olacaktır. Mitchell'in (1984) kültür ve ideolojinin yeniden üreticisi olarak bilinçaltına odaklanarak toplumun temel ideolojisinin değiştirilmesi yaklaşımı, Beauvoir'ın (1980) kadının öteki olarak tanımlanması ve bunu içselleştirmesi bağlamında özgürlüğünü yaratıcı olarak kurması gerekliliği görüşü, Cixious'un (aktaran Sarup, 2004) bilinçaltı- dil-gerçeklik arasında kurduğu ilişki, Irigaray'ın (2008) Batı kültürünün ikilik eleştirisi ve kendi deneyimi de olan yogaya ilişkin düşünceleri ve daha bunun gibi bir çok feministin önerdiği mücadele yöntemleri ve kuramlarından yararlanıldığında birçok yönüyle kadının eşitsiz konumunun sürdürülmesine karşı çoklu mücadele yöntemiyle ortaya, bölen değil, aksine daha birleştirici bir yol mirası çıkacaktır.

Mies'in teori ve pratiği birleştirmeyi öneren "salt düşünmeye bağlı katılımsız seyirci bilgisi, kadının kurtuluşu için yerini eylemlerde, hareketlerde ve mücadelelerde aktif katılıma bırakmalıdır." (Mies, 1996, s. 51) görüşüyle paralel olarak, feminist bilincin güçlendirilmesinde teorinin yanında meditasyonun uygulanabilirliğini tartışmak bile aktivizm için ufak da olsa bir hareketlilik zemini oluşturacaktır. Ayrıca bu düzeyden hareketlenerek yapılacak çalışmalara erkekleri de eklemek, "kadın gibi erkek kategorisi de sürekli çözümlenmeli, kadını kuramlaştırmak zorunlu olarak erkeği de kuramlaştırmayı gerekir" (Stanley ve Wise, 1990, s. 83) görüşüyle hem çalışmaları zenginleşecek hem de var olan kadın ve erkek kategorileri, deneyimleri sürekli sorgulandı için gözle görülmeyen gerçeklikler de ortaya çıkarılacak ve eşitlik yararına dönüşmesine katkı sağlayacaktır.

Feminist yöntem bilim ve meditasyon arasındaki tutarlılık da son derece önemlidir. Nasıl ki feminist yöntem bilim araştırma sürecinde araştıran ve araştırılan kadınlar arasında deneyimi aktarmaya önem veriyor ve bu sürecin interaktif olarak iki tarafın da birbirini beslediği bir süreç olmasına özen gösteriyorsa; meditasyonun arka planında da bu vardır. Irigaray bu konu hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunur: "Yoganın bana öğrettiği nokta; öğreten ile öğrenen arasındaki canlı bağın olduğudur. Batı geleneği ise birini diğerinden ayırmaya çalışır. Öğretmek, deneyimi aktarmaktır" (2008, s. 88).

Öğreten, öğretilen kategorilerindeki hiyerarşi yok sayıldığında, gerçekten de bu süreç, feminist bilinç

yükseltme ya da farkındalık gruplarındaki deneyim paylaşımıyla benzerlik gösterir: “Kadınların kendi mücadelelerini analiz etmelerine, geçmiş yanlışlar ve başarılarından dersler çıkarmalarına, böylece uzun dönemde kendiliğinden aktivizmden daha kalıcı stratejilere geçiş yapmalarına yardımcı olabilir” (Mies, 1996, s. 55). Feminist farkındalık grupları ve meditasyonla amaçlanan da tam olarak budur; bilinçaltı kalıplarını kırmak, yerleşik değerleri sorgulamak ve özgürleşmenin yolunu açmak.

Sonuç

Kadınların baskı altına alınmasına ve ikincilleştirilmelerine neden olarak cinsiyet eşitsizliğine yol açan ataerkillik, kendi ürettiği toplumsal cinsiyet yapısıyla da sürekli yeniden üretilerek desteklenmektedir. Toplumda, ataerkilliğin en çok baskı altına aldığı özneler kadınlar olmasına rağmen, erkekler ve LGBTİ ler de var olan ataerkil baskıdan etkilenmektedir. Bu nedenle, cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadele izleyen feminizmin temel öznesi her ne kadar kadınlar olsa da, erkekler ve LGBTİ leri kapsayan feminist mücadele yöntemi, toplumdaki ataerkil baskıyı kırmak ve var olan kültürel sistemi değiştirmek için oldukça önemlidir. Dolayısıyla ataerkil baskıyı kırmayı, toplumu değiştirmeyi ve cinsiyet eşitliğini amaçlayan feminist mücadele, kendi içinde kamplara bölünmek yerine çoğulculuğa kucak açarak, kapsayıcı bir harekete dönüşmek zorundadır.

Toplumsal gelişmeler, hakim olan yeni akımlar feministler tarafından gözden kaçırılmamalı ve özgürleşme mücadelesinde bu gelişmelerin nerede yer alacağı sürekli tartışılmalıdır. Bu açıdan bakıldığında meditasyon, Türkiye’de giderek yaygınlaşmasına rağmen feminizmdeki yeri açısından nadiren sorgulanmıştır. Oysa meditasyon teknikleri ile feminist bilinçlenme mümkündür. Bilinç yükseltme gruplarındaki kadın deneyimlerinin paylaşılması ise bireysel gözükten meditasyona kolektiflik katacaktır ki özgürleşme söz konusu olduğunda bireysel ya da kolektif olsun her ikisi de son derece değerli bulunmalıdır. Bu nedenle feminist tartışmalar ve feminist mücadele, özgürleşme mücadelesine katkı sağlayabilecek her türlü alternatif yola açık olmalı ve değerlendirmeye almalıdır.

Kaynakça

- Beauvoir, S. (1980). *Kadın*. (Çev. Onaran, B.) İstanbul: Payel Yayınları.
- Brownmiller, S. (1984). *Cinsel Zorbalık: Irza Tecavüz Olgusunun Tarihçesi*. (Çev. Öncü, S.) İstanbul: Cep Yayınları.
- Connell, R. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. (Çev. Soydemir, C.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç, (Der. Ecevit Y. ve Karkıner N.) *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* içinde. (s. 2- 30). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Firestone, S. (1993). *Cinselliğin Diyalektiği*. (Çev. Salman, L.) İstanbul: Payel Yayınları.
- Hartmann, H. (2006). *Marksizmle Feminizmin Mutsuz Evliliği*. (Çev. Aygen, G.) İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Irigaray, L. (2008). *Doğu ve Batı Arasında Tikellikten Topluluğa*. (Çev. Tural, N.) İzmir: Ara- Lık Yayınları.
- Irigaray, L. (2012). *Doğunun ve Batının Ötesinde Yeni Enerji Kültürü*. (Çev. D. Çetinkasap.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Mies, M. (1996). Feminist Araştırmalar İçin Bir Metodolojiye Doğru, (Der. Çakır S. ve Akgökçe N.) *Kadın Araştırmalarında Yöntem* içinde . (s. 48- 64). İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Millett, K. (1987). *Cinsel Politika*. (Çev. Selvi, S.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Mitchell, J. (1984). *Psikanaliz ve Feminizm*. (Çev. Kurtulmuş, A.). İstanbul: Yaprak Yayınları.
- Sancar, S. (2011). *Erkeklik İmkânsız İktidar: Ailede Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Sarup, M. (2004). *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm*. (Çev. Güçlü, A.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Stanley, L. ve Wise, S. (1996). Feminist Araştırma Sürecinde Metot, Metodoloji ve Epistemoloj, (Der. Çakır S. ve Akgökçe N.) *Kadın Araştırmalarında Yöntem* içinde. (s. 67- 98). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Walby, S. (2016). *Patriyarka Kuramı* (Çev. Osmanağaoğlu, H.). Ankara: Dipnot Yayınları.